

Matej Bor

MARTINOVA SENCA (odlomek iz romana)

»Pretipkala sem, ampak – ste pisali to vi?«

»Seveda, kdo pa?«

»Pisava ni vaša.«

Zdrzil sem se.

»Da ni moja? Smešno...«

Vzel sem papir v roke in si pogledal rokopis. Bil je Martinov.

»Kaj je?« je rekla. Ste končno začeli pisati, kot se spodobi? Ampak če se trudite zaradi mene, ni treba. Ljubša mi je vaša prava pisava. Dokler jo znam brati samo jaz, se mi ni treba bati za delo.«

Nisem odgovoril na njen dovtip, kar ni moja navada. Rad sem imel duhovičnje – ampak ob Martinovi pisavi tu na tem papirju, je tu še mogoče duhovičiti? Imajo hinduisti prav? Se je njegov duh preselil vame? In če se je, kdaj se je to zgodilo? Šele zdaj, ko pišem o njem? Te abotne misli – še bolj abotna pa je, da se jih ne morem znebiti. Tudi takrat v tisti hosti, ko sva bila oba ranjena, ko je Martin že umiral, se je zgodilo to. Moj rokopis, ko sem pisal že napol v blodnjah v svoj zvezek, ni bil moj, temveč njegov. Martinov.

Šel sem in pobrskal po svojem arhivu. Vzel sem zvezek, ki ga sicer nikoli nisem pogledal – bilo mi je nelagodno vselej, kadar sem ga. Seveda – tu je tisto mesto. Martinova pisava. Vso stvar sem si razlagal tako, da je Martin zapisal tisto sam v moj zvezek, medtem ko sem jaz v blodnjah zaspal. Govoriti ni mogel, ali pa je zapisal zato, da bi besede ostale. In kakšne besede!

Prav res, k Virantu moram. Čimprej.

Naslednjega dne sem poklical Viranta. Bil je specialist za grafologijo. Pa tudi psihiater. Zmenila sva se, ker sva bila stara znanca, da se zglašim pri njem, toda ko bi bil moral tja, sem sestanek odpovedal. Ne, saj ne morem govoriti z njim o tem resno. Mislil bo, da se mi meša. Seveda bo mislil, sicer ne bi hodil k njemu. Če je kaj normalnega v nenormalnem človeku, je normalna odločitev, da gre k tistim, ki se lahko z njimi o nenormalnosti pogovori.

No, ko sem vse to premislil, sem mu telefoniral še enkrat, češ da se nisva razumela – da sem želel samo spremeniti datum.

»Že razumem,« je rekel. »Ni treba hoditi sem v bolnico, če te to moti. Lahko se dobiva tudi kje drugje. Kaj če bi se peljala ven z avtom?«

»Kam?«

»Kamor želiš. Recimo pod Limbarsko goro.«

Kako se je spomnil ravno te gore? Sem mu kdaj kaj pravil o nji?

Ko sva sedla v staro gostilno v Moravčah in popila kozarec vina, mi je rekel:

»Zdaj pa povej, kaj je narobe.«

»Pišem –«

Da pišeš narobe o tem, kar je narobe – vem.«

»Ni mi do šale. Nekaj se dogaja z menoj.«

»Z menoj pa nič – čeprav si želim, da bi se kaj dogodilo. Recimo, da bi srečal vsaj enega pametnega človeka.«

»Nehaj!«

Bil sem resnično jezen. Še malo pa bi bil treščil po mizi s pestjo. Sicer pa sem res treščil, a ne tisti hip, šele potem, ko ni nehal čenčati.

Pobral je kozarec, ki se je z vinom vred prevrnil, in mi rekel:

»Ti si pa res nor.«

»Bolj, kot si misliš.«

»Torej povej, kaj je s teboj.«

In potem sem mu, že rahlo vinjen, začel pripovedovati, kaj sem doživel. Poslušal me je in ko sem utihnil, se je useknil kakor se spodobni ljudje vselej usekujejo na pogrebih, vsaj meni se je zdelo tako. Le zakaj počne to, mar že pokopava mojo pamet? sem si rekel in skušal stvar popraviti s tem, da sem vprašal kar se dá vsakdanje in trezno:

»No, kaj praviš k temu?«

»Dokler ne vidim njegove pisave. Imaš kakšno njegovo pismo?«

»Mislim, da ga imam.«

»Torej ga prinesi. Dokler ga ne vidim, nima smisla o tem govoriti.«

Spet se je useknil ravno tako kot prej, le da to pot za spoznanje manj turobno. »Kaj delaš zdaj?«

»Napoto v redakciji.«

Tu, kjer je bila tista zapuščena hiša, v katero se po vojni nihče več ni vrnil, ker se ni mogel – nekaj jih je pomrlo na Rabu, druge so pobili, – je že dolgo lovsko koč. Nisem lovec, vsaj strasten ne, kdor ni strasten lovec pa sploh ni lovec. Torej nisem. Rad pa fotografiram divjad.

Tudi tisto v sebi? Tudi, a za to divjad še ni filmskih kamer ne fotoaparatom. Ko bi ljudje videli, kakšen zverinjak je v nas, kakšne čudne v ljudi našemljene živali smo, bi izgubili vero vase. Če pa zgubiš vero vase, zgubiš tudi sebe. In če zgubiš sebe, zgubiš tudi druge, ker jih nimaš kam spraviti...

V to koč sem prišel zato, da bi pisal o njem. In o sebi. Pravzaprav o sebi, saj je vse, kar sem doživel, del mene. In ne le o sebi, temveč o tistem, kar v sebi krijem, a ne morem razkriti že toliko let. Med Martinom in menoj je namreč bilo marsikaj takega, da mi še danes ni razumljivo. In ker mi ni, prihaja za menoj. Največkrat ponoči v sanjah, večkrat pa tudi kar sredi belega dne.

Ne vem, kako naj bi prišel k sebi. In vase. Po vsakdanjih poteh življenja gotovo ne. Treba bo ubrati nevsakdanje. Ena njih je pisanje. Bajce se lahko med pisanjem podobno kot v hipnotičnem transu spominjamo stvari, ki se jih v navadnem stanju duha ne bi mogli. Poskusiva torej, Jern Jeruc. Mogoče se nama posreči.

Ko sem bil spet doma, je prišlo k meni dekle, ki mi je pretipkavalo rokopise.

»Si še zmerom tam? Se še nisi naveličal?«

»Jaz ne – oni so se mene. Nisem več redaktor. Samo lektor. Veš, kakšen poklic je to? Pravijo, da ne razumem več dogajanja okoli sebe. No, zdaj pa se je temu, česar ne razumem, pritaknilo še to.«

Že drugi dan sem se spet zglasil v njegovi ordinaciji.

Gledal je Martinov rokopis in ga primerjal z mojim, nato pa mi je rekel:

»Res, to sta brez dvoma pisavi dveh rok. Lezi semle. Tako. In zdaj se sprosti. Kdaj si se seznanil s tem – človekom? Če se ne motim, že v gimnaziji, ne?«

Izkazalo se je, da dialog med nama ne bo mogoč, upiralo se mi je, da bi odgovarjal na njegova vprašanja. Da se nisva poznala, bi bilo lažje, toda Virantova domačnost se je med pomenkom nekako poklicno deformirala.

»Torej v gimnaziji... Je pismo še iz tistih časov?«

»Iz tistih.«

»Si z Martinom imel kdaj kakšen konflikt, kaj takega, kar ti je leglo na dušo? Ostalo v nji?«

Malce sem pomislil, ali naj res povem vse, nato pa rekel:

»Pravzaprav –«

Sklenil sem – že na poti od dr. Viranta – da ne bom več hodil k njemu, temveč rajši nadaljeval zgodbo o Martinu in najini skupni prijateljici Tini. Morda se kljub vsemu dokopljem, ali recimo dopišem do tistega trenutka. Sklenil sem tudi, da ne bom nehal, dokler ne doženem, kar moram dognati. Sem kriv ali nisem kriv. Pisal bom naprej, pa naj bo, kar bo. Če se izkaže, da sem ob pamet, potem je ob pamet nemalo ljudi, saj jih nemalo verjame v selitev duš. Celo profesor zgodovine Cajnar nam je na izletu, če ga je imel nekaj preveč pod plešo – pod kapo ne morem reči, ker je nikoli ni nosil na glavi, zato pa v žepu. Venomer jo je izgubljal, dostikrat pa smo mu jo iz žepa dijaki skrivaj potegnili. Ker je bila kapa ponavadi izgubljena, se jo je odvadil nositi. No, in ta profesor Cajnar nam je zaupal, da v resnici ni profesor Cajnar, temveč nekdo drug. Nismo vedeli kdo, dokler nam na izletu vrh Pohorja ni povedal, da ni nihče drug kot maršal Marmont. Smejali smo se mu, on pa je nadvse resno rekel: »Zakaj se smejete? Še niste nikoli slišali, da se duše selijo? Vame se je preselila duša maršala Marmonta. Zakaj, vedi vrag. Jaz ne vem, vem pa, da sem bil nekoč maršal Marmont.«

Pisal bom torej naprej – s to svojo roko. Če je še moja. Kaj če se je je res polastil on? Že sama misel je nora, če ne bi bila njegova pisava, saj celo grafolog trdi, da je – Naj trdi, kar hoče. Ta pisava, četudi je njegova, je zdaj moja. Spreminja se mi pač včasih, to je vse. Navsezadnje pa, če je pisanje padanje – vsaj včasih – v globok trans, zakaj v tem transu ne bi pisal včasih tudi s tujo pisavo. Tudi mediji delajo stvari, ki o njih nič ne vedo. Jaz pa Martinovo pisavo poznam. Dobro poznam. Morda pa to pomeni, da bom izvedel od njega – Smešno. Saj njega zdavnaj ni več. In poleg tega, saj ne ve, kdo je bil tisti. Ne ve? Kaj pa če mrtvi vedo več kot mi?

Pisal bom, pisal – mogoče nazadnje le izvem. Marsikaj, kar sem že pozabil, sem izvedel na ta način. Prepustil sem se roki, da je pisala sama...

Sama?

Ah, kaj bi to!

Naj piše sama ali ne sama – kakor ve in zna. Prav zares, komaj že čakam, kaj vse bo napisala, če je ne bom silil, naj piše, kot hočem jaz. Vsa največja dela literature so nastala tako, da so pisatelji posodili svojo roko (in zadnjico, saj je potrebna tudi potrpežljivost) tistemu sokratovskemu demonu v sebi.

Je potemtakem ta moj demon Martin? Ne, tega ne verjamem. Martin je imel čedno pisavo, pisal pa je nekoliko solzavo. Tej solzavosti so pravili nekoč hrepenenje. Tudi jaz, a meni se je že kmalu priskutilo, to hrepenenje. Martinu se ni, samo drugo vsebino mu je dal: hrepenenje zatiranih, ponižanih in razžaljenih, kasneje, ko je postal poklicen revolucionar, pa hrepenenje delavskega razreda. Ugovarjal sem mu, češ da delavec ne zna hrepeneti. Hrepenijo samo ljudje iz papirja, medtem ko

so delavci iz mesa in krvi. To pa ne hrepeni, temveč terja – meso in kruh, včasih pa tudi kri.

Moj oče je bil gotovo dober človek, tako dober, da je s svojo dobroto zbujal odpor, ne le do svoje dobrote, temveč do vsake, v ljudeh okoli sebe. Mednje sem spadal tudi jaz. Namesto da bi dobroto spoštoval, sem jo preziral. Bil sem prepričan, da je, kar je, namreč dobrota iz gole hudobije. Ker ve, da je ljudem v nadlego, sili vanje s svojimi dobrimi deli.

Eno takih dobrih del je bilo v tem, da je moj oče – kadar je podpisoval spričevala, je svojemu imenu Štefan Jeruc vedno dodal tudi svoj naslov, čeprav je vsakdo vedel, kaj je, namreč nadučitelj v Šmohorju – torej eno takih dobrih del je bilo, da je vsako leto, ko se vrata šol pozapro, ta vrata odprl še bolj nastežaj. Bal se je samote, to sem dognal že zgodaj, in ta strah je bil vzrok, da je hotel imeti okoli sebe vedno vse polno otrok. Odraslih ni maral, razen sebe, a tudi o sebi je trdil, da je pravzaprav samo malo večji otrok, kar je bilo, mimogrede povedano, tudi res, in da je to vzrok, da je tako nagnjen k dobremu. Da ga je ena sama dobrota.

Da otroci niso tako dobri? Smešno! Kdo jih pozna bolje kot on, ki ve, kakšni so. In da bi dokazal, da so na strani dobrega tudi najslabši med njimi, je vsako leto uprizoril igro, ki jo je spisal sam. Na eni strani hudobni ljudje, na drugi dobri. Kadar so bili ti v zadregi in nevarnosti, je lahko poseglo vmes (otroško) občinstvo.

»Se je že kdaj zgodilo, da ne bi pomagali dobremu?« je spraševal ves razgret in vedno sam odgovoril: »Nikoli!«

»Ni res!« sem mu nekoč – bilo mi je šele dvanajst let – segel v besedo.

»Da ni res?«

Bil je ogorčen, saj se res še nikoli ni zgodilo kaj podobnega – vsi, tudi najslabši so pomagali pravici do zmage. »In to pravi – kdo? Nihče drug kot moj sin! Dokaži, kar si rekel! Kdo je kdaj držal s hudobnimi?«

»Jaz,« sem dejal

»Ti? Kdaj neki? Povej!«

»Zmerom. Meni so razbojniki bolj všeč.«

»Razbojniki!«

Vzdignil je roko, da bi me mahnil, pa jo je spet povesil.

»Za kazen se te ne bom dotaknil. Zato, ker se mi upira. Ampak, zapomni si: napravil bom človeka iz tebe, če ne po božji, to bi bila prevelika čast zate, pa vsaj po svoji podobi.«

Rečeno, storjeno, kot so pisali naši stari pisci. Lotil se je tega, kar je objubil, vendar brez pravega uspeha. Ostal sem, kar sem bil. Občudovalec podjetnih in drznih ljudi, a ker so bili takšni predvsem hudobni, sem bil na njihovi strani. Dobrota, ki je sirota, mi je šla na živce, jaz pa nji, vsaj tisti v podobi mojega očeta.

Imel je navado, za kar so mu menda dali celo nekaj soldov na glavarstvu, da je povabil vsako leto deset učencev iz raznih šol na počitnice v Šmohor. Vendar ne kogarkoli: samo najboljše in najslabše, zlasti takšne, ki so imeli iz vedenja red: neprimerno.

Tudi jaz sem ga imel. Dal mi ga je moj oče sam, ki je poučeval tretji in četrti razred, moja mama pa prva dva. Zato je povabil v počitniško šolo, ki se je imenovala uradno »Dobrota ni sirota«, tudi mene.

Sprva sem se te »Dobrote, ki ni sirota«, otepal z vsemi štirimi, ko pa sem izvedel, da je vanjo povabljena tudi Hojnikova Tina, štacunarjeva hči, sem se otepal le še zaradi ugleda, da ne bi prehitro popustil, nato pa sem se vdal – srditega lica, čeprav je bila v meni ena sama radost.

Tina je namreč bila, že odkar se zavedam, moja velika ljubezen in če sem le mogel, sem poiskal njeno bližino, ko pa sem bil tam, me je kar hipoma zmanjkalo. Z menoj pa tudi besed. Ne spominjam se, da bi bil kdaj vpričo nje izustil tri besede, ki bi, sestavljene skupaj, kaj pomenile. Njena bližina me je zmanjšala tako, da Tina nikoli niti opazila ni, da sem zraven. To me je bolelo, obenem pa sem bil zadovoljen, ker mi je bila s tem zagotovljena nekakšna nevidnost in varnost. Kljub temu sem si želel bolj kot vsega drugega na svetu storiti kaj takega, da me ne bi samo opazila, temveč tudi opazovala in občudovala, kakor sem jaz njo.

Neskončno strah me je bilo, da bi kdo izvedel, posebno pa ne ona sama, kako je z menoj. Bilo me je sram tega, kar je bilo v meni, čeprav me je to navdajalo z nepopisno srečo.

Hodil sem v njihovo štacuno, ne da bi videl tam njo – saj tudi ni bilo treba, ker me je s srečno zavestjo njene bližine navdajala že štacuna sama. Vonj po svežem kruhu, moki, pomešan z zadahom po globinu, petroleju, kvasu, rožičih, pomarančah in rozinah in kaj vem po čem še, vse to je bilo del nje. In ker je bilo del nje, je imela štacuna v sebi nekaj od njene skrivnosti.

Potem pa je bilo nekega dne vsega tega konec. Hojnik je prodal štacuno, naložil pohištvo in otroke, tudi njo, Tino, in zapustil Šmohor.

Gledal sem za tistim vozom in premišljal, kaj naj storim. Ali naj grem na rob vasi, kjer se je cesta spuščala v dolino, da bi videl, kako izginjajo – kam? Nisem vedel pa tudi vprašati si nisem upal, da glas ne bi izdal mojega obupa.

Spričo tega je bila novica, da bo Tina prišla v poletno šolo mojega očeta, zame skoraj neverjetna. Tisti kraj nekje tam onstran Trojan je bil tako okrutno daleč, da si ga nisem upal niti poiskati na zemljevidu. Pa tudi če bi ga hotel, bi ga ne mogel najti, ker nisem vedel, kako se mu pravi. Nihče ga nikoli ni omenil: da bi vprašal jaz sam, ne, tega pa nikdar! Zakaj vprašuje? bi si mislili. Gotovo zato, ker je zaljubljen v Tino. Zavest, da so me spregledali in videli, kako malo razbojniško je moje srce, bi me spravila ob ves ugled pri Franciju, Pepiju in Vozlu. Posebno tega, da bi zvedel Vozel za to, sem se bal. Zakaj smo mu pravili Vozel, ne vem. Mislim pa, da zato, ker smo se mu bali reči Vosel. Pisal se je tako. V resnici je bil vse prej kot osel. Kvečjemu tiger. Če je kje opazil košček nežnosti, ganotja, košček srca, je kar šavsnil po njem. Vozel ne sme izvedeti, kako je z menoj. Bil sem tako previden, da si niti o žemljah in kvasu nisem upal govoriti, saj bi se lahko tudi po tem dalo sklepati, kako je z menoj. Vse to je bilo v zvezi s Hojnikovo štacuno.

Kljub temu pa sem večsah prestajal prave muke. Neskončno sem si želel, da bi govoril – ne o Tini – o nji bognedaj – pač pa o čem takem, kar je vsaj v zvezi z njo. Recimo njihov pes. Tega psa sem sovražil, to pa zato, ker sem vedel, da ga tudi Tina ne mara. Bila je zaljubljena v mačka. »Oh, kakšna škoda, da nisem maček,« mi je nekoč ušlo. Ko me je oče strogo premeril, češ kaj čenčam take neumnosti, sem se ves rdeč obrnil stran in zamrmral: »Kaj pa sem rekel takega?«

»Rekel si, da ti je žal, ker nisi žival. To pa je seveda budalost. Želeti, da bi bil nekaj, kar si že. Namreč žival! Kako neki sem mogel spočeti jaz, ki sem človek, nekaj tako malo človeškega.«

Takih razmišljanj sem bil že vajen. Celo vseč so mi bila. Včasih sem bil radoveden, kako bo oče svojo misel zaobrnil tako, da bo imela rep in glavo. Ponavadi je imela samo rep. Dogajalo pa se je, da je zadnji trenutek dodal tudi glavo.

Poletna šola – Dobrota ni sirota – se je začela, toda Tine ni bilo od nikoder. Bil sem tako potr, da sem ušel iz šole in taval dva dni po hostah. Sklenil sem, da ne grem več domov. Gotovo pa ne v Poletno šolo. Kljub temu trdnemu sklepu sem se

vendarle vrnil. Predvsem zaradi tistih, ki so bili najslabši, ki so imeli podoben red iz vedenja kot jaz. Ampak oče me ni hotel več sprejeti v šolo, češ da so najslabši sicer dobrodošli, ne pa tudi najslabši med najslabšimi. Ker pa sem stanoval v šoli, sem se kmalu sprijaznil z njimi. Domenili smo se, da bodo med predstavo držali z razbojniki. Na ves glas jih bodo spodbujali in ploskali in jim pomagali pri njihovem hudobnem početju.

Po predstavi je moj oče zbolel. Dobil je srčni napad, tako da so ga morali odpeljati v bolnišnico.

Mama je rekla: »To je tvoje maslo.« Ni mi očitala, le žalosti je bilo toliko v njenih rokah – v oči se ji nisem upal pogledati – ko je prijemala stvari po kuhinji in jih predevala kar tako, samo zato, da bi jih s čim zaposlila, da ne bi začele jokati. Imelo me je, da bi jo prijel za roko... mogoče bi bila potem vsaj ta manj žalostna. Želel sem stvar popraviti. Oditi k očetu v bolnišnico in mu reči, da mi je žal. Toda tega nisem storil. In ne le to. Ko se je vrnil domov – šola se je že zdavnaj začela – sem stal na pragu. Pogledal me je, malone veselo, kot da se ni nič zgodilo. Povesil sem glavo.

»Nikar je ne povešaj, te svoje glave! Otrok si še, in otroci so dobri. Tudi ti si dober.«

»Ne, nisem.«

»Si.«

»Ne.«

»Si! Priznaj, da si!« je zakričal, ampak jaz kljub temu nisem hotel popustiti.

»Ne, nisem – pa tudi nikoli ne bom.«

»Boš!«

»Ne bom.«

»Če ti pravim, da boš –«

»Nisi rekel, da sem že?«

»Zakaj bi se pa potem prerekala?« je posegla vmes mama. »Saj sta oba istih misli.«

»Ta fant bo kriv, če bom spremenil svoj pogled na svet,« je menil oče zvečer, ko smo bili spet skupaj za mizo. »Bojim se, da se res motim.«

»Res,« je pritegnila mama.

Jaz pa sem dodal:

»In tako je tudi prav.«

»Kaj si rekel?«

Oče je nenadoma zrasel. Bil ni več samemu sebi podoben. To mi je bilo všeč. Če mu zabrusim še kaj bolj nesramnega, bo podoben še manj.

»Rekel sem, da je dobrota sirota in da je tako tudi prav. To ji je za kazen, ker ne pusti ljudi pri miru.«

»Ste ga slišali, ljudje božji?« je zavpil oče in se ozrl naokoli, kot da se je velik del teh ljudi božjih zbral tam v naši kuhinji. In kot bi videl, kako ogorčeni so tudi oni, je povzdignil glas še bolj – imel je doneč, pravi nadučiteljski glas, ki se ga je slišalo, kadar so bila okna odprta v učilnici, po vsem Šmohorju – »Ste ga slišali? Jaz ga nisem. Ne, nisem ga.«

Obrisal si je solze. Je to mogoče?

Tudi to ni bilo podobno njemu, pač pa nekemu, ki mi je bil še manj všeč. Tako malo, da bi se bil kmalu začel jokati še jaz. In da se ne bi, sem rajši začel žvižgati.

»Ti si šiba božja,« je rekel oče.

»Ki žvižga,« sem odgovoril.

Tisto poletje ...

Kako je že bilo? Pravzaprav se je čarobno začelo.

Moje najlepše poletje, čeprav sem imel ponavljalni izpit iz matematike.

Ko sem izvedel, da sta se k nam povabili moji sestrični tam nekje od Podčetrka, kar ni bilo nič nenavadnega, nisem bil preveč navdušen, ko pa sem izvedel, da sta povabili k nam razen sebe tudi Tino, mi je postalo dobesedno slabo. Tino da bom videl? Po koliko letih? Samo če ne bo tako kot takrat s Poletno šolo. Odkar je njena družina morala odtod, sem jo videl samo enkrat ali dvakrat. Enkrat mimogrede na peronu, ko je šla na vlak, drugič pa po naključju v mestu na cesti. Ni me spoznala, a nisem si mogel kaj, da ne bi stopil za njo.

»Kaj pa je? Kaj bi rad?« je rekla nejevoljno.

»Me več ne poznaš?«

Nasmehnila se je.

»Ah, saj res, ti si – ti si Jerucov Pepi?«

Niti mojega imena si ni zapomnila. Zanj sem človek brez imena. Nisem vedel, ali ji naj povem ali ne, toda moje premišljanje o tem je bilo odveč, ker se je medtem že obrnila, da gre dalje svojo pot.

»Pozdravi doma, Pepi.«

»Nisem Pepi.«

»Ah, seveda ne. Brez zamere. Franci. Saj se bova še kaj videla?«

Oh, kako odveč ji je to srečanje, ta pomenek z menoj.

Pepi! In potem še Franci!

In to po vsem tistem, kar je storila.

Praznina, ko je odšla s svojimi iz našega kraja, je bila tako huda, da ni bilo ničesar več v nji, kar bi me še lahko mikalo. Skušal sem jo napolniti z besedami. Bilo je seveda brezupno početje – napolniti tako brezkončno praznoto z neštetimi malimi praznotami. To so bile namreč moje pesmi. Nobene več se ne spominjam, spomnim pa se skoraj do zadnje besede pisma, ki sem ji ga napisal. Sicer pa se je ohranilo po čudežu med mojimi papirji. Čeprav so mi starši med okupacijo iz strahu pred Nemci uničili vse rokopise, to je ostalo. Takšno, kot sem ga odposlal in kasneje spet dobil nazaj.

»Ljuba Janja!

Zakaj Ti pravim Janja? Gotovo si opazila, da ni bilo nikoli iz mojih ust tvojega imena. Zakaj? Zato, ker je zame preveč vsakdanje za tako nevsakdanje bitje, kot si Ti, Janja. Kako rad bi zapisal »moja Janja«, pa si ne upam. Vem, da nisi moja in da nikoli ne boš. Kako naj bi bila, če pa me doslej niti opazila nisi, čeprav se poznavata že iz otroških let.

A kaj bi govoril o tem! Zakaj Ti ne bi povedal kar naravnost, da bom umrl, a če ne pride smrt sama, jo priklidem jaz sam. Brez Tebe živeti ne morem. Odkar si odšla odtod, je odšlo odtod vse. Ostala je samo puščoba, žalost, praznota, ničnost – in sredi tega jaz, ki ječim, ker Te ni, ječim pa tako, da nihče tega ne opazi – vsi mislijo, da se smejim. Še celo sam sem začel verjeti, da to ni jok, temveč smeh nad samim seboj. Nad svojo usodo. Ko pa se spomnim, da si moja Usoda Ti, se zavem, da to kljub vsemu ni smeh, pač pa jok, saj se nad Usodo ne smejimo, pač pa ihtimo.

Si me kdaj slišala – sredi noči, ko mogoče tudi Ti ne moreš spati, ker hrepeniš – po čem, po kom? Edina stvar na tem svetu, ki je vredna Tvojega hrepenenja, si Ti sama. Hrepeniš po sebi? Ah, če hrepeniš, potem sva si vsaj v tem blizu, pa čeprav tako daleč.

Pravijo, da je naša dežela majhna. Ne, ni, saj živiva oba v nji, pa je vseeno

med nama tako neskončna razdalja. In ker vem, da bo ostala za večno, saj ni mogoče, da bi naju moglo kaj zblížati, pišem pesmi in jih mečem potem v naraslo vodo, ki jih odnaša. Naj bi odnesla še mene! Utoniti tam nad jezom, kjer smo se kopali – kako lepo bi bilo – a tudi to mi ni dano, ker znam plavati. Namreč v vodi. V življenju pa bom utonil, to vem. Ti ne boš. Prelahka si – kot sen. Moj sen, ki ga sanjam že od otroških nog, a se zdaj, ko Te ni, spreminja v móro.

Ti smem napisati, da Te poljubljam, in še to, da pričakujem Tvojega pisma, čeprav vem, da ga ne bo ...»

Pa sem se motil.

Pismo je vendarle prišlo, vendar ne njeno, zato pa moje. Vrnila mi ga je, in to popravljenega. Slovnično. Pravopisno. Z rdečim črnilom. Brez kakršnegakoli pripisa. Bil sem tako globoko osramočen, da si nisem upal pogledati nikomur v oči. Niti sebi ne. Ko me je mama vprašala, kdo mi piše, sem zakričal:

»Nihče!«

»Nihče? Če si dobil pismo, in da si ga dobil, tega menda ne boš tajil, ga je moral nekdo tudi napisati. Iz Spodnjega Dola je.«

»Ja, ja, od Maria je ...« sem zamrmral.

Mario je bil njen polbrat. Kasneje, dosti kasneje se je izkazalo, da ga je res poslal on.

Spravil sem pismo na varno in ga od časa do časa pogledal. Navsezadnje je vendarle popravljala moje napake njena roka. Ščasoma mi je celo postalo drago – takšno, kot sem ga dobil nazaj – s tistimi rdečimi, strogimi čačkami vred.

Šel sem jo čakati, ne na postajo, pač pa na rob gozda tam gori v Dragi, koder se je vila bližnjica proti Šmohorju. Tam mimo je morala priti s postaje. A ni prišla. Čakal sem do mraka, upajoč, da jo zagledam in – ne, nisem mislil na to, da bi ji šel naproti. Samo videti sem si jo želel. Tam iz svojega skrivališča. To je bilo vse. Čeprav je od tistega nesrečnega pisma minilo že nekaj let. Njegove posledice niso bile neznatne. Pustil sem gimnazijo in se znašel kar čez noč v podoficirski šoli, kjer sem si pogнал kroglo v prsi s samokresom, ki sem ga ukradel kapetanu, medtem ko je pijan spal. Ta moj poskus, da bi pustil življenje na cedilu, saj je tudi ono pustilo mene, mi ni uspel, ker me je pustila na cedilu tudi smrt. Poslali so me nazaj domov, ko so se mi prestreljena pljuča zacelila, nato sem naslednje leto ponavljal šesti razred. V sedmem, torej to leto, sem imel popravni izpit iz matematike, ki mi je ležal na duši vse počitnice.

Kljub temu jih nisem izgubil. Vstajal sem zjutraj ob petih – tudi v najbolj norih dneh, ki so sledili po prihodu Tine in kasneje Martina – ter delal do desetih, nato sem bil ves dan celo bolj prost od drugih, ker sem znal kot jetnik matematike, enačb in formul bolj ceniti prostost.

Vračal sem se domov ves potr. Tisto srečanje, ko me je zamenjala s Pepijem, me je peklilo skoraj nič manj kot vrnjeno in korigirano pismo. Moram ji pokazati, da nisem, kar misli o meni. Toda če ji hočem to pokazati, mora priti, biti tu. Za vsako stvar je treba časa, tudi za to, da dokažeš, da nisi Pepi.

Obstal sem na stopnicah nejevoljen, ko sem slišal hihitanje svojih dveh sestričen. Sove in Motilde. Tako smo pravili Savi in Matildi, ker sta tako pravili tudi sami sebi. Bili sta namreč iz tistih štajerskih krajev, kjer namesto *a* govorijo *o*. Okajo. Tako so okali med vojno tudi nekateri naših aktivistov. Namesto »namreč« so govorili »nomreč«, a ne zato, ker bi bili iz tistih krajev, kjer okajo, pač pa zategadelj, ker je okal eden glavnih voditeljev vstaje. Bil je »nomreč« po rodu iz Podčetrka.

Nenadoma sem se zdrzil. Zasišal sem sredi hihitanja njen glas. Pa ne da bi bila prišla sem gor po oni drugi, daljši poti čez Opoko? Ji je bilo v vlaku vroče, pa se je želela okopati tam doli na jezu!

Kaj naj storim? Naj vstopim, napravim brezbrizen obraz, pojém večerjo in grem spat, kot da se mene njen obisk ne tiče? Naj hlinim sovražstvo? Zamero zaradi tistega pisma? Ampak saj sva se med tem časom že videla. Jaz sam sem stopil za njo in jo ogovoril. Kaj če bi se delal, da sem jezen nanjo, ker me ni prepoznala, ker me je zamenjala s Pepijem –

Ne, tega pa ne. Pokazal ji bom, kdo sem, in to tako, da me ne bo zamenjala z nikomer nikoli več.

Vstopil bom in ko jo zagledam, jo pozdravim prijazno, a malce brezbrizno, vendar ne preveč, da se ne bi izdal, da le igram. Napravim se, kot da sem hudo zdelan od izleta. Kje da sem bil? Oh, tam – kje neki? Če rečem, da na Ogorevcu, si bo mislila: Še zmerom si zdravi rane ljubezni, tavajoč samoten po hribih. Ne, tega nočem. Rekel bom, a ne nji, nji bom samo pokimal, se ji nasmehnil kot stari znanki, ki sem je vesel pa nič več, vesel, da jo vidim živo in zdravo – živo in zdravo? Smešno. Kakšna pa naj bo kot živa in zdrava? Kdo pa naj bo živ in zdrav, če ne ona? Ne, nič ne bom govoril – nič? Hm, potem bo mislila, da sem še zmerom zaljubljen vanjo kot takrat, ko sem ji napisal tisto pismo. Ah, prekleto, najbolje bo, če kar vstopim in naj bo, kar bo... Že držim za kljuko. Poslušam. Ta njen glas. Je res, da je ona? Seveda je. Takšnega glasu – brž ko zaslišim ta njen glas, sem jaz ob svojega.

Kaj če tudi zdaj ne bom znal nič povedati? Kako naj spregovorim brez glasu? Spustil sem kljuko, da je škljocnila.

»Kdo pa je?« sem zaslišal mamin glas. »Si ti, Jern? Kaj je? Zakaj ne prideš noter?«

»Kako naj bi prišel, saj sem šele prišel.«

Oh, kako neumno. Kako naj bi prišel, saj sem šele prišel.

»Tudi Tina je prišla. Mislila sem, da si jo šel čakati na postajo.«

»Jaz?«

Hotel sem že dodati:

»Zakaj pa jaz?« a sem se premislil in rekel na svojo grozo in presenečenje:

»Saj sem šel, pa –«

»A res?« sem zaslišal Tinin glas iz teme – okoli mene je namreč bila ena sama gosta tema, to pot so mi odpovedale oči, ne glas. Morda je bilo to dobro, ker sem se v tej temi, ki sem jo pričaral sam, čutil varnejšega in bolj gotovega.

»Na Dragi sem bil,« sem rekel že malo manj zgrožen nad tem, kar izdajam, zato pa toliko bolj radoveden, kaj vse bo še prišlo iz mojih ust.

»Si mislil, da pridem tam?«

Vstala je in mi stopila naproti. To sem videl, ker se je ta čas tema okoli mene že porazgubila.

Segla mi je z roko v lase.

V lase! Kaj to pomeni?

Potem me je pritegnila k sebi in mi stresla glavo.

»Si še zmerom hud name?«

»Zakaj neki?«

»Ker te takrat – ko sva se srečala – nisem spoznala. Zelo si se spremenil.«

»Upajmo, da na bolje?« je rekla Sova.

»To bomo šele videli,« je dodala Motilda. Tina pa se je zasmejala:

»Smo že videli.«

Iz koticčka njenih oči (vedno sem jo primerjal z nadzemskimi bitji, čeprav se mi je zdelo, da je tudi to žalitev zanjo; ona je resničnost, tista bitja pa izmišljotina) me je skrivaj ošinil hudiček. Takšen, ki vabi, ne odbija.

Kaj pomeni to?

Ta sprejem?

»Vesel sem, da si prišla, Tina, Res, zelo vesel.«

To je dobro. To sem rekel tako, kot da ne govorim čisto iskreno. Se pravi, kot da sem je vesel pa tudi ne.

»Ne vem, če si –«

Sedla je nazaj na kišo za premog, kjer je najrajši sedela tudi v poletnih dneh, kadar je bila pri nas oziroma čepela s podvitimi nogami. Hudiček, ki je ves čas pobliskoval iz koticčka njenih oči, pa je dodal brez besed: Nikar se ne delaj, saj vem, kako je s teboj. Še vedno si zaljubljen vame.

»Zakaj ne bi bil?« sem rekel. Saj sva skoraj kot sestra in brat.«

»Ki sta si zmerom v laseh,« je spet skoviknila Sova.

»Res,« je pritegnila Motilda. »Tudi prejle, komaj da ga je zagledala, mu je že segla v lase.«

»Jaz ji nisem,« sem rekel.

»Si ne upaš?«

»Kako da ne!«

Sedel sem k Tini na zaboj za premog in ji segel – spet na svoje neizmerno začudenje – v goste lase in ne samo to, tudi poljubil sem jih.

»Zakaj pa samo lase?« sem spet slišal Motildo.

»Mislíš, da si ne upa tudi kaj več?« je rekla Tina.

Moje ustnice so zdrsnile z las do njenega čela in ga hotele poljubiti, toda Tina je čelo odmaknila. Hudiček, čeprav majhen, je bil dovolj velik, da ji je dvignil glavo tako, da so se moje ustnice nehote znašle na njenih.

Drugi dan sem vstal že navsezgodaj, pravzaprav mi niti ni bilo treba vstati, ker sem bil pokonci skoraj vso noč. Nisem mogel spati ali bolje povedano, nisem hotel. Sreča, ki me je vsega napolnila tako iznenada, je bila predragocena, da bi jo prespal. Da ne bi pozobal slednjega trenutka, ki mi ga je prinesla. Spati? Ne, to bi bilo tako, kot če bi našel zaklad in ga vrgel v vodo. Kažno vodo sna.

Hodil sem do jutra po svoji sobi na podstrešju. Prezidali so mi staro ropotarnico tam gori, ko sem se vrnil domov iz podoficirske šole kot bivši mrtvec. Biti tak bivši mrtvec, ki se je vrnil z onega sveta, ni prijetno in je. V gimnaziji so me spričo poguma, ki je potreben, da si poženeš kroglo v srce – ali tik mimo njega, kar tudi ni kar tako – občudovali. Obenem pa so se me ogibali, kakor da sem zaznamovan.

Edini, ki se me ni ogibal, temveč se mi šele takrat približal, je bil Martin. Silil je vame s svojo vero vame. Oziroma v moje pero. Dopovedoval mi je, da sem izjemen talent in me zaklinjal, naj opišem svoj poskus, da bi uničil samega sebe, in občutke, ki sem jih imel pri tem, zlasti tiste, ko sem se zavedel, da sem se vrnil z onega na ta svet. Ugovarjal sem mu, češ da na onem svetu sploh nisem bil, Martin pa me je prepričeval, da se motim. »Bil si, bil, samo da tega ne veš. Vedel pa boš, če začneš pisati. Ne zaradi nesmrtnosti – te ni, tudi nesmrtnost je smrtna – pač pa zaradi pisanja samega. Pisanje ti odpira vrata v pozabljeno. V tisto, česar se vsakdanja zavest ne spominja.« Da, ravno to mi je dopovedoval. Daj, človek božji, piši! Mogoče si izbran, da nam razodeneš doslej še nerazodeto. Govoril je tako prepričevalno, bil je starejši od mene, dva razreda pred menoj, da sem tam gori v svoji kamri na podstrešju šmohorske šole nazadnje res poskusil opisati, kako je bilo, a kar sem napisal, je bilo tako neboljano, da sem vrgel vse skupaj v koš. Moj

vsepovsod vohljajoči oče je tisto v košu odkril – vedno se je jezil, da mečemo papir, ki je še dober, stran. Preden ga vržeš, ga vsaj popiši! No, in ko sem ga res popisal ter takega vrgel v koš, je prišel k meni in moj zmečkani rokopis položil predme na mizo, rekoč:

»Nehaj s tem!«

»S čim?«

»S tem pisanjem! Vse je narobe, kar si napisal, a prebral sem vseeno do konca.«

»Kdo ti je to dovolil?«

»Tvoj oče sem.«

»Pater semper incertus.«

»Ne znam bogve kako latinsko, a kaj pomeni ta pregovor, vem. Ti dvomiš o tem, da sem tvoj oče. Zakaj dvomiš? No, povej zakaj!«

Stisnil sem zobe, da me je pod plombo, ki so mi jo naredili pri vojkih, zabolelo.

»Zato, ker nočem imeti takega očeta.«

»Kakšnega pa bi rad? Boljšega?«

»Ne, slabšega.«

Hodil sem torej vso noč in se opajal s svojo blaženostjo. Kljub temu sem zjutraj začel študirati za izpit že ob petih, zato da bi bil podnevi prost. Matematika, ki sem jo prej sovražil, se mi je te počitnice prikupila, ker sva se bolje spoznala. Vse, kar sem prejšnja leta zamudil, sem pristoril in ko ni bilo več nobene luknje, sem se sprehajal po nevarnem in kaj malo prikupnem svetu te véde s tako gotovostjo, da sem ob tem začel že uživati. Sicer pa je z vsemi stvarmi v življenju tako. Ko jih dodobra spoznaš, jih ne moreš več sovražiti. Sovrašтво je pravzaprav nevednost. Če bi narodi drug drugega zares poznali, ne bi bilo vojn in sporov. Tudi med ljudmi ne. Mogoče mi je Tina stisnila roke in mi nastavila ustnice zato, ker me je še le snoči spoznala. Prej je mislila, da sem Pepe. Zdaj ve, da nisem. Da sem, kar sem. Sem človek, ki ga ima rada. Rada? Seveda, že nekaj ur. Nekaj ur? Kaj pa če me je imela rada že prej, samo da mi tega ni hotela pokazati? Mar se nisem tudi jaz pretvarjal, kot da mi ni nič zanj. Vse do tistega pisma... Ah, saj res, tisto pismo. Zakaj mi ga je poslala nazaj, pa kako! Seveda – takrat še ni vedela, da nisem Pepe. Ni ga vrnila meni, pač pa Pepetu.

Voda doli na jezu je bila motna tudi v poletnih dneh, četudi že tedne ni bilo dežja. Ni bila umazana, temveč lena, kar je leno, naj bo že voda ali človeška duša, pa se giba počasi in se zato nikoli ne zbistri do kraja. Poleg tega se ob takih mrtvih vodah ne zadržujejo samo kačji pastirji, ki so s svojimi bliskovitimi prosojnimi krili njihovo živo nasprotje, temveč tudi obadi, ki vznemirjajo vse, kar je živega ob vodi, le vode, ker je mrtva, ne.

Nas, ki smo se tam kopali že od otroških let, to ni motilo. Posebno mene ne. Če me sicer ni bilo opaziti, sem tam na jezu blestel, ker sem zmogel stvari, ki jih drugi niso. Skagal sem v vodo čisto na poseben, izviren način. V zaletu sem se odrinil z rokami od mostne ograje in skočil z glavo naprej v vodo. Kadar se je na mostu prikazal kakšen kmetič in se čudil, česa vsega ne znajo ti pobje, sem dodal prvi atrakciji še eno. Izginil sem pod vodo, kar ni bilo težko spričo njene kalnosti, in plaval tja do jezca in spet nazaj. Nos sem pomolil iz vode šele med stebri pod mostom in poslušal, kako je močiček, oziraje se po jezu, ponavljal: »Ja, kje pa je? Saj ni riba, da bi mogel toliko časa vzdržati v vodi. Utonil je. Ljudje božji, pravim vam, da je utonil.«

Veselilo me je, ko so se otroci, ki so bili tam naokoli, skrivaj hihitali, obenem

pa me je prizadelo, ker se še nikoli ni zgodilo, da bi se ob mojih vragolijah, čeprav so bile vse posvečene nji, zabavala tudi Tina. Ležala je kje na travi in se miže nastavljala velikemu in vsemogočnemu ljubimcu soncu ali pa kam odšla med mojo predstavo. Trgala je še nezrele lešnike, jih trla s svojimi bleščečimi se zobmi in potem vse skupaj, ker je bilo neužitno, izpljunila. Ali pa zajahala kamen na prevalu jeza, kjer je bila voda na videz čistejša in bistrejša, in se otepała komarjev. Brezbrizno, s hrbotom obrnjenim proti mostu, kjer je bila predstava, v kateri sem bil jaz glavni igralec.

Tistega dne pa je bilo drugače. Kar sama je prišla k meni, me prijela za laket in pomežiknila proti ženski, ki se je ustavila na mostu.

Bil sem tako presenečen, da nisem razumel, kaj želi.

»Ne vem, kaj –«

»Daj, prestrašiva jo!«

»Midva?«

»Zakaj pa ne midva? Tudi jaz znam plavati pod vodo.«

Ne da bi čakala, je stopila na ograjo mostu, zajela sapo, si zamašila nos in skočila z nogami naprej. Ko je bila spet na površini, se je ozrla navzgor in mi pokimala, češ kaj čakaš.

Pognal sem se čez ograjo, vesel, ko sem videl, kako me opazuje. Nisem se prikazal na površini, vse dokler nisem priplaval do stebrovja, a ko sem priplaval, sem videl, da je Tina že tam.

»Slišiš?« je rekla.

»Slišim.«

Ženica na mostu je jela, kot se je dogajalo ponavadi, zaskrbljeno povpraševati, kje neki sem. Sova in Motilda, ki ju je moja potegavščina zabavala, sta jo vlekli za nos, češ da ne vesta.

»Bosta že prišla ven, če ju ne bo, sta pa najbrž utonila.«

Bil je čudovit poletni dan. Začetek avgusta. Nebo brez oblaka. Malce soparno. Zadah po mokrem mahu in nagniti, načeti hrastovini, zaudarjajoči po ribah. Tega zadaha nisem maral, a tistega dne je postal zame opojen. Moja ljubezen do Tine je zadišala po trohnobi.

Tina se je med stebri pretaknila bliže k meni in ko je bila že čisto blizu, tako da se mi je zdelo edino prav, če se ji nekoliko umaknem, se je z nogo dotaknila moje noge. Ali hote ali nehote, kdo bi vedel, a ko se je je dotaknila, noge nisem odmaknil.

»Se me še zmerom bojiš?« je šepnila Tina.

»O moj bog, kje pa sta? Utonila bosta, če že nista,« je jadikovala ženica na mostu.

»Najbolje, da se ji spet prikaževa,« sem šepnil.

»Sova in Motilda pravita, da si snoči ves trepetal, ko si me zagledal.«

»Jaz da sem trepetal? Smešno.«

»Seveda je smešno.«

Spet je z nogo narahlo sunila ob mojo, kot bi me hotela s tem ukoriti, a ukor je bil komaj občuten, ker ga je pritisk vode zadržal in spremenil le v dotik.

Misel, da sem v njenih očeh že spet smešen, kljub vsemu, kar sem zmozel snoči, me je navdala z grenkobo. Ne, snoči nisem bil smešen. Tudi zdaj nočem biti. Vse prej, samo smešen ne. A če nočem biti, moram storiti kaj takega, da –

Ampak kaj?

Naj jo – udarim?

Udarim?

Njo?

Rajši jo primi za rame in potunkaj.

Ne, ne, to delajo smrkavci, ti pa nisi več smrkavec. Če pa hočeš biti fant, moraš napraviti kaj takega, kot vsi druge fantje ob podobnih priložnostih. Ampak kaj?

Nekaj predrznega. Primi jo za rame, a ne zato, da bi jo potunkal, pač pa zato, da bi jo pritegnil k sebi in poljubil. Saj si jo tudi včeraj. Se je zgodilo zato kaj strašnega? Nič. Svet še stoji, kakršen je bil, in tudi vidva sta cela.

Ne, jaz nisem več.

Mislil sem, da sem končno cel, pa sem se motil. Na dve polovici sem razklan. Ena sili k nji, druga beži pred njo. Ne, ne bom bežal.

»Križ božji! Ne bo ju več nazaj. Rečem vam, da ju ne bo. Utonila sta.«

In sva res.

Ne vem, kdaj je tista polovica, ki je hotela čim bliže k nji, dosegla svoj cilj. In ko ga je dosegla, me to ni zbegalo. Nasprotno, zbegalo je Tino.

»Kaj ti pa je! Uh, kdo bi si mislil, da si tak. Daj roko stran.«

Nisem je ubogal. Naj se sama odmakne, če je res huda. Pa se ni. Nasprotno. Še bolj me je stisnila k sebi in jecnila:

»O Jezus —«

»O Jezus?« sem rekel. »Kaj pa ima Jezus pri tem?«

Odrinila se je od opornika in odplavala izpod mostu.

Kaj to pomeni? Je jezna, ker sem si dovolil, kar sem si? Ne, to ne more biti vzrok, da me je kar tako zapustila. Saj se me ni branila, celo izzivala me je. Mogoče me tudi zdaj?

Najbolje, da odplavam za njo, ampak pod gladino, in ko bom že čisto blizu nje, pomolim glavo ven. Ne, ujamem jo, plavajoč pod njo.

Res sem se spustil proti nji pod površino, toda ko sem jo opazil pred seboj zadnji hip, saj prej v motni vodi ni bilo mogoče, mi je zmanjkalo poguma in sape. Pljuča niso bila več kakor nekoč pred tistim strelom v podoficirski šoli. Nisem mogel več zadrževati diha toliko časa, da mi v tem nihče ni bil kos.

»Kaj je?« je dejala, ko sem sunil z glavo iz vode. »Kaj se je zgodilo? Ves plav si v lice. Te zebe?«

Bilo je že pozno popoldne in sence, ki jih je metal hrib onkraj potoka, so segale do polovice mostu. Na oni strani je bilo še sončno. Toda ko sem hotel tja, me je zadržala.

»Ne tja. Semle.«

Sedla je na travo, v senco, a ni še prav sedla, ko je že spet vstala.

»Ne, rajši me nauči skakati.«

»Saj znaš.«

»Na glavo ne. No, pokaži mi, kako je treba.«

»Z mosta?«

»Ne, kar od tu.«

»Voda je preplitka.«

»Daj no, ti si pa tudi junak. Poglej.«

Še preden sem jo utegnil ustaviti, je skočila.

Iz vode je prišla z odrgninami na čelu. Nič hudega. Za takšne rane se nismo nikoli menili, zdaj pa je bila nenadoma vsa iz sebe.

»K zdravniku moram,« je rekla, »da me obveže.«

»Saj te lahko mama doma. Ima celo apoteko.«

»Injekcij zoper tetanus pa nima. Jih ima?«

»Ne, teh nima.«

»Veš, sanjalo se mi je, da sem umrla, ker sem bila zastrupljena. Me pelješ k zdravniku?«

»Seveda te peljem.«

Sedla je na »štango« mojega kolesa, in ko sem pognal in vrtel pedale, sem ob vsakem gibu čutil njeno telo. Bal sem se, da se ne bi razjezila – kakor se je menda prej, ker sem si drznil preveč, zato sem premikal noge tako, da se je ne bi dotikale.

»Kako pa goniš? Saj se bova še prevrnila.« je rekla. »Mater! Ti si pa res čuden.«

Mater! Tega vzklika sem se že v otroških letih navadil prav od nje. Ni mi bil všeč, a ker ga je rabila ona, sem ga tudi jaz. Dekle, ki je lepo kot ona, je vzrok, da je lepota v vsem, kar je v zvezi z njo. Torej si lep tudi ti? Gotovo, v njenem odsevu sem lep tudi jaz.

Tedaj pa je lepota, ki sem jo s tako pobožnostjo vozil po prašnem klancu, nenadoma dejala:

»Premislila sem si. Prav imaš. Ta praska ni taka, da bi morala zaradi nje k zdravniku. Pojdiva rajši na Vrhe. Je gostilna še tam?«

»Menda je. Ampak s kolesom ne bova mogla.«

»Pa ga pusti tu spod. Imaš ključavnico?«

»Ne.«

»Ne? Čudno, ko si sicer tako previden.«

»Previden? Jaz pa previden? Daj no.«

Pustil sem kolo v grmovju in pohitel za njo, ki je že spešila navkreber po stezi proti smrekovemu gozdu. Temna hosta smo mu pravili. Bila je res temna. Kot otrok si nisem upal sam tja noter. Še zdaj mi je bilo malce tesno pri srcu. Zakaj hoče na Vrhe pa ravno tod, po tej samoti? Lahko bi šla po kolovozu, ki je zložnejši in prijaznejši. Ta Temna hosta je bila umetno zasajena in pregosto. Kadar človek poseže v naravo, ponavadi napravi kaj mračnega. Nekaj takega, kot je ta gozd.

Ko sem jo dohitel že v Temni hosti, se je potipala z robcem po opraskanem čelu.

»Imaš rad gozdove?«

Ponesla je robček k ustom, ga oslinila in spet položila na čelo.

»Gozdove?«

»Ja, gozdove. Nekoč si mi pisal o njih. Oh, glej ga, pa ne da bi še zdaj zardeval zaradi tistega pisma? Sem ti odgovorila nanj?«

»Si.«

»Res? Ne spominjam se –«

»Z rdečo tinto.«

»Z rdečo tinto? Kaj pa govoriš! Še nikoli nisem pisala z rdečo tinto.«

»Ne vem, napake pa si popravljala...«

»Jaz? Kakšne napake?«

»Moje.«

»Smešno. Tvojih napak ni mogoče popraviti, posebno pa ne z rdečo tinto.«

Bil sem zbežan. Je res ali se le spreneveda? Kdo pa naj bi ga bil poslal? Najrajši bi se bil obrnil nazaj in zbežal iz Temne hoste. Zakaj me je speljala sèm? Ali zato, da bi mi govorila o mojih napakah? Kaj naj ji rečem na to? Naj naredim užaljen obraz? Ne, užaljeni obrazi so me že od nekdaj odbijali. Človek, ki je užaljen, žalitev tudi zasluži, če je ne zna skriti pod šaljivo vljuden nasmeh. Samo če bi vedel, kako se to napravi. Tak šaljivo vljuden nasmeh. Ne, bolje je, da se delam neum-

nega. Sicer pa to niti ni potrebno. Po njenem licu vidim, kaj si misli. Misli si, da sem bedaček, ki ne zna šteti do deset.

Vzel sem ji robček iz rok in ji ga pritisnil na ustnice.

»Oslini.«

»Sem že. In kaj zdaj?«

»Obrisal ti bom čelo.«

»Prej si rekel, da sem popravljala tvoje napake.«

»Seveda si jih – in mi pismo vrnila.«

»Tega nisem storila jaz. To je moral biti Mario, moj brat. Seveda, on je bil. Pismo sem pustila na kredenci v kuhinji –«

Na kredenci v kuhinji!

»Tam ga je našel. Ti,« zazrla se mi je naravnost v oči. »Si se res ustrelil pri vojakih?«

V Temni hosti je rasla med iglavjem le redko kakšna bilka. Eno njih – kisko deteljico – sem izpulil in ji jo ponudil. Vzela jo je in jo začela drobiti med zobmi.

»No, si se res? Sova je rekla, da si se zaradi nesrečne ljubezni. Gotovo si je izmislila. To delajo samo v romanih, pa še tam ne več. No, daj, povej, je res? Si se res ustrelil zaradi kake ničvredne punce?«

»Ti nisi ničvredna.«

Izpljunila je kisko deteljico in mi vzela svoj robček, ki sem ga še vedno držal v roki.

»Torej si se zaradi mene?«

»Govoriva o čem drugem.«

»Ne, ne,« me je s silo obrnila proti sebi, ko sem močje strmel v mrtva tla Temne hoste. »Hočem vedeti, ali si bil res tako nesrečen zaradi mene.«

»Si zelo srečna, kadar so fantje zaradi tebe nesrečni?«

»Srečna ravno ne, nesrečna –«

Zasmejala se je.

»– to pa tudi ne. Vsaki se dobro zdi, če se fantje zaradi nje –«

»Žalostijo. In streljajo.«

»Ampak razen tebe se dozdej še ni nobeden. Kako si mogel to storiti? Ne gre mi v glavo. Si se v glavo? Zdi se mi, da ne, ker se ti še zdaj pozna – videla sem prej tam dol na kopališču. Daj, naj še enkrat pogledam.«

Odgrnila mi je že tako razprto srajco in se zazrla v zarastlino na levi strani.

»Saj to je čisto zraven srca. Torej si mislil resno? Ampak če bi se bil ustrelil v sence – tule –«

Potipala me je po sencih.

»Tu je glava brez kosti, da bi nas branila – ja, če bi se tule, bi danes ne sedela s teboj. Bogvedi kje bi že bil. Misliš, da bi te dali prepeljati domov? Sova in Motilda pravita, da ne. Je predrago, tvoj oče pa skop.«

»Ne, moj oče ni skop!« sem rekel, poudarjajoč vsak zlog, kot da plezam po odrešilni lestvici, in ko sem videl, da se s tem res rešujem, sem ponovil še glasneje in odločneje: »Ne, moj oče ni skop. Vse, kar ima, je razdal za druge. Razen zame seveda.«

»Zato – tako trdita Sova in Motilda – tudi za prevoz tvojega trupla ne bi plačal. Jaz pa mislim, da bi. Pri Šmohorju bi te bili pokopali. Meni bi bilo hudo, posebno če bi vedela, da si se res zaradi mene.«

Prijela me je za glavo in jo stresla.

»Saj se nisi, a ne da ne?«

»Ne, nisem se zaradi tebe...«

»Lažeš.«

Res sem lagal. Od tistega pisma naprej nisem imel več veselja sam s seboj. In ker ga nisem imel, sem sklenil, da se človeka, ki ga nimam rad, čim prej znebitim.

»Priznaš, da lažeš?«

Legel sem vznak in strmel v goste krošnje.

Sklonila se je nadme, tako da sem čutil njen dih na obrazu – topel, zadržan, malone preteč. Le kaj naj ji še rečem? Ne, o tem se ne bova več menila.

Segla mi je z desnico za srajco in poiskala zarastlino od rane.

»Te boli?«

»Ne.«

»Pa če stisnem? Takole –«

»Zakaj počneš to?«

»Ti je zoprno?«

»Ne.«

»Ah, kako redkobeseden si. Snoči pa te ni bilo mogoče ustaviti. Že dolgo se nisem tako smejala.«

»Meni?«

»Komu pa? Očeta si tako imenitno oponašal. Ravno tak si bil kot on. Pravzaprav sta si nekoliko podobna. Sova je –«

»S Sovo?«

Še vedno se je igrala z mojo rano.

»Ne, z očetom. Tudi on je zmerom nekam okoren, kadar je med ljudmi, kot bi se jih bal.«

»Zato jih hoče vse spremeniti v šolarje,« sem rekel.

»Res, čudovito si ga pogruntal. Nisem si mislila, da si tak. Rada imam duhovite fante.«

Legla je, vendar tako, da je bila s polovico telesa na meni.

»Še imenitnejši pa si bil, ko si oponašal Olipa.«

Olip je bil moj profesor matematike, njen pa ni bil, ker ni hodila v gimnazijo, temveč v meščansko šolo.

»Odkod ga poznaš?«

»Z veselice. Sokolske. Tudi on je zaljubljen vame. Ustrelil pa se zaradi mene ne bi. A veš, da me je lani zasnubil. Saj jih še osemnajst nimam, sem mu rekla. No, pa če bi jih imela? me je vprašal. Potem pa še manj, sem rekla, ker bi bila za leto pametnejša.«

Zasmejala se je na ves glas. Tudi jaz sem se. Kar odleglo mi je. Včasih nam pridejo prav tudi profesorji matematike. Nenadoma je bilo vse tako preprosto. Besede, ki so prej obtičale v meni, še preden je katera prišla do grla, so si spet opomogle.

»Praviš, da je bil Olip boljši kakor moj oče. To je pa težko, saj boljšega človeka od mojega očeta ni –«

»Ne mislim tega. Boljši v tvoji, kako bi rekla, no, boljši, skratka, v tvoji upodobitvi. Sova je padla pod mizo od smeha.«

»Tega nisem videl.«

»Seveda ne, ko pa si bil ves zatopljen v Olipa. Tudi on nič ne vidi. Kratkoviden je. Tako kratkoviden, da se je izkazalo –«

Tu se je spet zasmejala, da je celo Temna hosta bila svetla od njenih bleščečih se zob.

»Ali veš, da me je na tisti veselici zamenjal z eno drugo. Ja, z eno drugo. Mislił je, da snubi tisto. Očala je nekam založil, zato ni nič videl.«

Solze so ji privrele v oči. Kar treslo jo je. Tako se je znala smejati samo ona. Z vsem svojim telesom, ki je vidno uživalo, da se smeje z njim. Kako lepa je bila, kadar se je tako smejala, a še nikoli se mi ni zdela lepša kot tiste hipe v Temni hosti. Obenem pa sem se počasi začel zavedati, da mi profesor Olip vendarle ni prišel na pomoč. Nasprotno. Če je bila prej med njo in menoj nekakšna nenavadna dražljiva, opojna in dušeča napetost, ki mi je jemala prisebnost, se je s tem nastopom profesorja Olipa vse spremenilo.

Smeh ni šel več na njegov račun, temveč na moj. Če sva bila s Tino prej tako blizu, da sem želel zbežati pred to bližino, sem si zdaj prizadeval, da bi se vrnil vanjo, a zaman. Vse besede, in bilo jih je kar precej, so kar na mah postale prazne. Brez vsebine. Brez čara. Tina je bila spet takšna kot vedno. Daljna, nedosegljiva. Obraz se ji je zresnil. Nekam strog, očitajoč je bil nenadoma.

»Nisva rekla, da greva na Vrhe?«

Preden sem kaj znil, je že vstala in si otresla igle iz las. »Ah, kaj bi tam! Pojva rajši domov. Pozno je že.«

»Pozno? Še pet ni.«

»Praviš, da ne? Vseeno pa – jaz ne bi hodila tja gor. Kaj pa naj počneva tam? Rajši pójva pogledat, če je tvoje kolo še tam v grmovju.«

Cutil sem se krivega pred njo. Nič mi ne reče, a za vsako besedo je skrit komaj zaznaven očitek. In še nekaj drugega. Posmeh.

Zakaj je postala kar na mah taka? Razočaral sem jo. Žal ji je, da je šla z menoj.

»Jaz pa bi vseeno šel –«

»Kam?«

Pogledala me je nekam zaspano in, vsaj zdelo se mi je, s skrito nejevoljo.

»Kamorkoli. Samo domov ne.«

»Nimaš rad doma?«

»Ne vem –«

»To bi pa že moral vedeti, kaj imaš rad in česa ne. No, povej, me imaš rad? Pa zares rad. Tako rad, da bi se bil pripraviljen še enkrat ubiti zaradi nesrečne ljubezni do mene.«

Nesrečne? Torej je moja ljubezen še zmerom nesrečna?

»Če bi vedel, da te s tem osrečim. Bi te?«

Ozria se je vame, nato pa me je narahlo krcnila po nosu.

»Osel. Kako ti more pasti v glavo kaj takega. Jasno, da bi ne bila srečna. Ne rečem pa, da ne bi bila ponosna. Fant, ki se je ustrelil dvakrat zaradi nesrečne ljubezni. Taki so res bolj redki. Celo v romanih jih ni. Dvakrat! Ne, tega tudi ti ne bi zmoget. Misliš, da bi?«

Me ima spet za norca? Kaj naj ji odgovorim na to? Nič ji ne bom. Molk bo še najboljši odgovor.

»Saj sem vedela, da ti ni toliko do mene. Če bi vedela, da ti je, bi se mogoče tudi jaz znova zaljubila vate.«

»Znova?«

Pogledal sem jo. »Kdaj si se zaljubila vame?«

»Šnoči.«

»Če si se res zaljubila, potem si še zaljubljena. Nobena ljubezen ne traja le en dan.«

»So tudi take. No, greva? Kaj čakaš?«

Obšel me je obup spričo hladu, ki je vel od nje.

Stopil sem za njo in jo prijel za roko.

»Ne bodi huda name. V tej Temni hosti, veš – Nikoli se nisem počutil dobro v nji.«

»To sem videla.«

»Prerad te imam... da bi te imel rad...«

»No, česa takega pa še nisem slišala. Prerad, da bi me imel rad!«

Ko sva se vračala, se je spotaknila ob korenino, ki je segala čez stezo kakor past, in zdrsnila po strmini, obrasli z gosto in gladko gozdno grivo. Ulovila se je šele ob borovcu kakih ducat korakov pod stezo.

Spustil sem se do nje, v strahu zanjo, čeprav je ves čas, ko se je kotalila navzdol, smeje vreščala.

»Danes imaš pa nesrečen dan,« sem rekel.

»Pa tudi ti.«

»Jaz? Zakaj?«

»Obraz te izdaja.«

»Mene?«

Bila je zamotana med veje borovca, ki jo je prestregel, a je ni hotel izpustiti.

»Pomagaj mi, da se poberem.«

Iztegnila je roko proti meni, tako da ji je rokav bluze zdrsnil nazaj in ji razkril pod pazduho.

Ne vem, kaj se je takrat zgodilo z menoj. Ves popoldan sem se kopal z njo, malone golo. Imela je na sebi samo kopalke, takšne, kakršne so nosila dekleta tista leta pred vojno, ne preveč izzivalne, vendar dovolj, da so mogle skriti le malo, posebno, kadar so bile mokre in se oprijemale života, toda vse to me ni niti za hip vznemirilo.

Pogled v vdolbino njene pod pazduhe, narahlo porasle z dlačicami, je vse to v stotinki hipa spremenil. Tina ni bila več iz take snovi kot sanje, temveč bitje iz mesa in krvi, ki je dišalo po nečem omamnem. Kaj je to? Ah, seveda, vonj njenega od sonca zagorelega telesa, ki izteza roke k meni. Zakaj jih izteza? Menda zato, da bi jo dvignil k sebi. Ah, ne, rajši se bom spustil k nji... in...

In kaj?

Poljubil ji bom, ne lice, temveč pod pazduho. Tisto belino, kamor sonce ne seže tako zlahka. Pa ti, kako boš segel ti s svojimi ustnicami. Ah, brez skrbi, saj sem že čisto blizu. Še malce jo dvignem. Tako – in privijem k sebi, potem pa pustim svojim ustnicam, naj opravijo, kakor vedo in znajo.

In res so opravile. Ko se me je Tina oklenila okrog vratu z obema rokama, da se dvigne, so moje ustnice po topli koži njene nadlakti odpotovale tja, kamor jim je bilo naročeno. A ko so bile tam ter začutile okus po slanem znoju, so odpovedale poslušnost. Namesto da bi se dotaknile tiste beline, ki me je kdove zakaj vznemirila bolj kot vse ogorelo telo, so nenadoma podivjale. Začele so gristi, sesati, jesti, ja, jesti tisto belo meso, ki je sprva osuplo otrpnilo, ugebajoč, kaj se pravzaprav dogaja, nato pa se mi je skušalo izmakniti, a zaman. Lakota mojih ustnic je bila večja od njegovega odpora. Odpora? Ne, saj to niti ni bil odpor. Nekaj drugega je bilo. Začela se je spet smejati.

»Kaj ti pa je, človek božji! Ščegeta me. Nehaj že, nehaj!«

Ko bi mogel, sem pomislil, pa ne morem. Moje ustnice so znorele. Ne čutiš, kako hitijo naprej po tvoji koži. Proti vratu in silijo skozi rokav bluze proti tvojim prsim. Moram jih zadržati. Tega jim ne smem dovoliti. Posebno ne tule v tem trenutku, saj še zmerom tičiš do kolen med vejevjem borovca.

Do kolen?

Tisti hip se je zgodilo isto, kar se je mojim ustnicam, tudi moji levi roki. Desna

je ostala trezna. Nenadoma pa je odpovedala poslušnost tudi ona; kot bi bila radovedna, kaj počne levica, se je še ena ob Tininem životu spustila navzdol do njenega podkolenja. Tudi tam je bila koža nekoliko bolj belkasta. Bolj naga. Ja, to je tisto. Rjava polt je kot obleka, tenka, presojna, tesno se oprijemajoča telesa. Nagota se začne šele tam, kjer zagorelosti ni več. Ah, ko bi mogel prepotovati vsa tista območja bele golote... In navsezadnje zakaj ne bi skušal? Res je, da se mi vse njeno telo izvija, a vendarle ne preveč silovito. Pač. Razklenila je dlani, ki se je z njimi oklenila mojega vratu, ko se je hotela pobrati s tal in omahnila nazaj na vejevje.

»Tudi jaz sem omahnil, a ne na vejevje, temveč na njo.

»Pusti me!« je rekla srdito. Ne, ne bom je pustil. Vem, da ležišče ni udobno, a pustil je ne bom. Le rokam in ustnicam ne bom dovolil, da bi počele, kar hočejo, temveč le tisto, kar hočem jaz. In kaj hočem? Ne vem, kaj hočem, ne vem. Ubogati jo moram. Res je srdita.

»Pusti me!«

To je rekla tako, da ni moglo biti več nobenega dvoma.

Vstal sem in ji šele takrat – prvikrat, odkar so mi ustnice podivjale – pogledal v obraz.

Hotel sem ji znova pomagati na noge, a je odklonila, ne z besedo, z vsem svojim telesom, ki se je še vedno zgražalo nad tem, kar sem si dovolil.

»Norček, si nisi mogel izbrati kakšnega primernejšega trenutka in mesta?«

Ozrla se je na tla, pobrala sponko, ki ji je padla iz las, in rekla mirno, kot da govori z otrokom, ki je bil ravnokar poreden:

»No, pojva. Dosti tega.«

Dosti tega? mi je zvenelo po glavi, ko sva se spuščala proti cesti. Mimogrede sem pobral kolo iz grmovja. Ni me čakala, temveč šla naprej. Šele spodaj se je ustavila. Nekaj časa me je zelo radovedno tehtala, ne le z očmi, tudi z nečim v sebi, kar je bilo še dosti bistrejše od njenih oči in zato videlo dlje in globlje vame, nato pa je vzdahnila kot dekleta, ki se neznansko dolgočasijo, ali se vsaj delajo, kot da se, zato da bi nas s tem dražile.

Ogledovala si je prste. Bili so smolnati. Skušala si jih je očistiti, a ni šlo.

»Naj ti pomagam?«

»Ne, ni treba.«

»No, pa si jih boš doma. Daj sedi.«

»Ne bom se peljala.«

»Kako da ne?«

»Ne bom. Pridem za teboj.«

»Saj lahko greva skupaj. Če nočeš, da bi te peljal, bom šel s teboj peš.«

»Ne, ne, kar pelji se. Nič se ne meni zame.«

Nisem vedel, kaj naj storim, ali naj jo silim ali odneham.

Iz zadrege me je rešil Martin.

Kot bi padel z neba, je obstal med nama.

»Odkod pa ti?«

»Od vsepovsod.«

Res je bil tak, kot da je prišel od vsepovsod in se šele tu, kjer je bil zdaj, sestavil iz najrazličnejših kosov. In ko je to opravil, veselo, a ne preveč spretno, je premeril Tino od začetka do konca – drugače tega ne bi znal povedati – in rekel:

»Zdravo, Tina!«

»Kako pa veš, da sem Tina?«

»Njega vprašaj – prijatelja sva. Med nama ni skrivnosti. Kolo pa imaš slabše kot punco.«

Zardel sem. Nikoli mu nisem rekel, da je moja punca. Na to ne smem molčati. A preden sem se mogel oglasiti, je nadaljeval:

»Vseeno bi sedel nanj. Prišel sem iz Ljubljane – ne z vlakom, peš –«

»Peš! Iz Ljubljane?« se je začudila Tina, ki je Martin nanjo napravil tak vtis, kot da je v resnici padel z neba.

»Čez hribe in doline. Veš, kje je Limbarska gora? Ne, ne veš. Tu na tej štajerski strani se nobenemu niti ne sanja, da je nekje Limbarska gora. Že ime samo je pesem. Lepša kot večina Funtkovih. Pa to veš, kdo je Funtek? No, tega ti ne zamerim. Funtek pa bi ti, če bi vedel, da ne veš, kdo je. Sicer pa tudi on ne ve. Kateri pesnik pa ve? Tudi ta tvoj poba ne.«

Že spet natolcuje!

»Jaz nisem njen poba.«

»Če je ona tvoja punca, si ti njen poba. Jasno? Jasno, da je jasno.«

Tina me je ošinila s kotičkom oči, rekla pa ni nič, samo nasmehnila se je. Kako lepo od nje, da ni huda. Če bi bila huda, bi bil jaz še bolj.

»Noge me bolijo. No, prav, odpeljem se naprej in počakam v tisti oštariji – kako se ji že pravi, tam zraven jezca je. Zanič oštarija. Sama šmarnica, ampak za žejo bo že.«

Zavihtel se je na kolo. Ko je že imel nogo na pedalu, se je oglasila Tina:

»Me vzameš s seboj?«

»Seveda te vzamem.« Pomignil je proti meni: »Če nima on nič proti.«

Tina je sedla na kolo, Martin pa se je zasmelaj:

»Škoda, da nismo v cirkusu, ker bi se lahko peljali vsi trije. Torej v oštariji?

Pri mlinu.«

Stal sem na cesti in gledal, kako me obliva rdečica. Da, gledal; v tistem neusmiljenem zrcalu, ki ga osramočenost pomoli pred nas. Da se ne bi videl v njem, je nemogoče, kajti tistih oči, s katerimi se ogledujemo od znotraj, ni mogoče zatisniti.